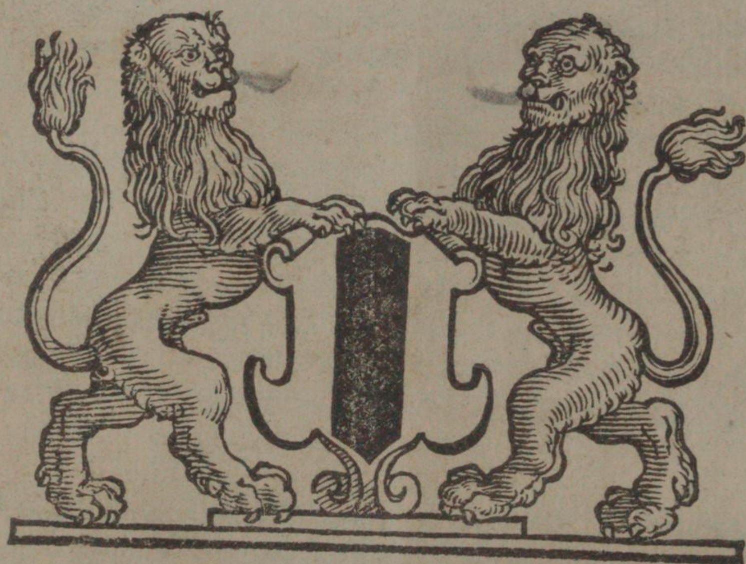

ORDONNANTIE
Der Schutterijen ende
Wachten binnen der stadt Delft.

By sijner Excellentie gheconcipieert, ende ghepubliceert den tvvaelfsten May 1580.

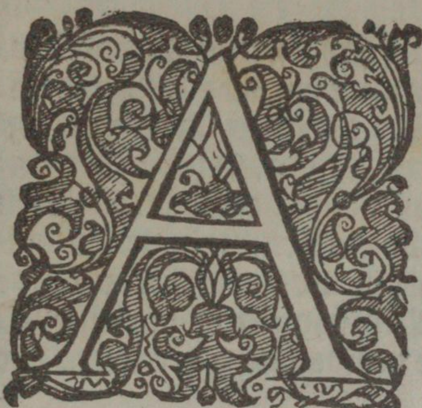

TOT DELF

Ghedruckt by Ian Andriesz. Boeck-vercooper aen't Marckt-veldt int Gulden A, B, C.

Anno 1616.

Also seeckere differenten ende gheschillen gheresen waren / tusschen Schout / Burghemeesteren / Regierders eñ Vroedtschap der stadt Delft ter eenre / Ende de Hoofmans vande Schtterijen aldaer ter andere zijde / opt redressement vande Ordonnantien soo wel vande Schutterijen als vande wachte der selver stede. Welcke differenten wy eensdeels van beyde die selve partijen binnen der voorsz stede ghehoort / eñ daer nae oock ghecommitteert hadden / den Erentfesten / wijsen ende hoochgheleerden Meesters Arnoult Nicolaj President / ende Leonarde Casenbroodt Raedt ordinaris inden Houe van Hollandt / omme die voorsz partijen / nopende die voorsz ordonnantien ende articulen te vereenigen waert doenlick. Die welcke die voorsz ordonnantien gevisiteert eñ den voorsz partijen ten wederzijden int langhe ghehoort / eñ ons daer van rappoort ghedaen / ende verclaert hadden de voorsz partijen int meeste deel vande articulen in questie wesende ghenoechsaem vereenicht te hebben: SOO ist dat wy achtervolghende t'selfde / ende willende daerinne voorsien / eñ begeerende dat die voorsz Schutterijen ende wachtẽ tot verseeckertheyt / ruste ende weluaert der seluer stede met goede ende behoorlijcke ordre ghereguleert ende ghehouden werden. Hebben gheordonneert eñ gestatueert / ordonneren ende statueren by desen / die poincten ende articulen hier naevolghende / omme die selfde onderhouden ende achteruolcht te worden by provisie eñ tot anders by ons daerinne geordonneert eñ gestatueert sal wesen / beyde de partijen wederomme by ons eerst ende alvooren daer op ghehoort zijnde.

I.

INDEN eersten / dat alle die Schutterijen der voorsz stede van Delft verdeelt sullen worden in vier Vaendelen / daer van elcke Vaendel hebben sal hondert twintich Schutteren / behaluen den Capiteynen / Lieutenanten / Vaendraghers ende haren Lieutenanten / Ende sal elcke Vaendel verdeelt worden in ses Rotten / daer van elcke rotte wesen sal van twintich Schutteren sonder meer / daerinne begrepen den Hooman eñ zijn Lieutenant: Welcke Hoomans officie dueren sal den tijdt van twee jaren / ende sullen de selve omme de twee jaren den eersten Aprille verset worden.

ij.

Welcke tijdt expirerende/sullen die voorsz Schutters wt haerluyder toch nomineren drye persoonen elcx wt haer rotte vande vredtsanichsten/bequaemsten eñ ghequalificeersten/die sy op harē eeden als Schutters ghedaen/sullen nominerē/omme als Hoomans te dienen/ ende den selven in een cedulle ouerleueren dē Burghemeesteren opten eersten Aprilis / die wt die selue een nieuw Hooftman kiesen sullen/ wiens officie insghelijcx dueren sal twee jaeren ende langer niet. Ende belangende t'stellen eñ veranderen vande Capiteynē der voorschreven Schutterijen sal t'selve staen ter dispositie vande Burgemeesters der voorsz stede.

iij.

Ende sullen oock mede Burgemeesteren / Capiteynen ende Hoomans vande Schutterije alle jaers den eersten Aprilis resolveren ofmen maentschutten sal schieten dan niet/ende sullen Burgemeesteren die selve maentschutten moghen doen ophouden/mits den voorsz Capiteynen ende Hoostmans verthoonende die saecke ende redenen van dien.

iiij.

Ende sullen die oude Hoomans van elcke Schutttrije respectiue die Capiteynen eñ nieuwe Hoomans hem succederende reeckeninge/ bewijs eñ reliqua doen vanden ontfanck ende wtgheef binnen haren tijdt ghevallen ende binnen die eerste maent naede voorsz electie / ofte op deerste maentschut dat daer nae gheschoten sal worden.

v.

Item so wanneer eenich Schutter aflijvigh wordt/oft door cranck regiment/onderdomme ofte eenighe andere oorsaecke wtter Schutterije ghestelt wordt/sal die Hoostman onder den welcken alsulcken aflijuighen ofte ghelicentieerde Schutter ghesorteert heeft/ metten Capiteyn der selver Schutterije wt der ghemeene burgerije nomineren/ ende den Heeren vande Weth in een cedulle overleveren voor elcke Schutter twee persoonen vande geschickste/ vredtsanichste eñ best ghequalificeerste burghers ofte burgher kinderen/ wt den welcken by die vande Wech voorsz een tot Schutter gheeligeert sal worden / Behondelicken datmen niemant daer inde Schutterije sal mogen stellen die oudt is beneden negenthien eñ boven die vijftich jaren/ ende sullen sy daer benessens den Burgemeesteren in gheschrifte overleveren den ghestorven ofte verlaten Schutter in wiens plaetse sy versoeckē eenen ander ghestelt te worden.

vj.

Item dat gheenen Schutter wt die schutterijs gestelt ofte verlaten sal moghen worden/ten waere hy ontpoortert worde/ verarmde / ofte hem

hem onredelick schicte/ dat oock niemant wt die selben tot zijnen versoecke sal moghen ghedeporteert ofte ontlast wordē/ dan die impotent is/ ofte oudt boven lx. jaren / ofte die twee sonen inde Schutterije der voorsz stede heeft/ ofte dat yemandt vande Schutteren Veertich ofte Vroetschap der selver stede worde. In alle welcke gheballe alsulcke destitutie ofte ontlastinghe gedaen sal worden byde Burgemeesteren by advijse vanden Hooftman vande Schutterije daer hy inne is/ behoudelick dat die selve ghehouden sal zijn/ zijn dootdtschult eñ anders te betalen alsmen van een actijvich Schutter schuldich is/ so hier naer verclaert sal worden.

vij.

Item dat elck vande vierhondert tachtich Schutters wtter stadts goeden jaerlicx betaelt sal worden xx. stuvers/ eñ boven dien die vande Haecx ende Cloveniers / mitsgaders die vande Voetbooch een lanck roer houdende/ elcx een pondt cruyts/ ende dat voorden tijt van ses jaren ende voorts so langhe dat die stadt van vermoghen zijn sal tselve te continueren/ ende sulcks niet vermoghende/ sal daermede moghen ophouden/ mits dat tot discretie vande Burghemeesteren ende vande Weth staen sal den Hoomans te verclaren wanneer die stadt van geē vermoghen soude zijn de gagien ende het cruyt langher te leveren ende betalen.

viij.

Ende so wie by Burgemeesteren tot Hooftman ofte tot Schutter in eenighe schutterije der voorsz stede gecoren sal wordē/ sal schuldich zijn t'selve te accepterē/ opte verbeurte van zijn poortrecht/ ende boven diē opte boete van twintich ponden tot proffijte vande schutterijen inden welcken hy gheeligeert sal zijn.

ix.

Ende sullen die Cappiteynen ende andere Bevelhebberen ende Officieren Hooftmans eñ Schutters sulcken eedt doen/ als by ons/ ende die Staten van Hollandt gheconcipieert sal worden.

x.

Ende soo wie onwillich waere den voorsz eedt te doen/ sal ontpoortert worden ende blijven/ so langhe hy onwillich is/ eñ boven dien verbeuren jegens de Schutters die somme van twintich pondt/ ten waere hy seeckere merckelicke redenen hadde/ twelck staen sal tot discretie van Burghemeesteren ende Hooftmans.

xj.

Ende so wanneer Burghemeesteren van seecker getal van Schutters adsistentie sullen begeren/ omme met hemluyden te gaen binnen ofte buyten der stadt / sullen ontbieden de vier Capiteynen / met die vieren twintich Hooftmans vande voorsz schutterijen/ die welcke die

weet ontfanghen hebbende/ sullen ghehouden zijn terstont te comen/
ende in teghenwoordicheyt van Burghemeesteren sullen die vier Ca=
piteynen loten/wie den Burghemeesterē assisteren sal/ tot sulckē ghe=
tal als die selfde Burghemeesteren nootelick bevinden sullen/ eñ dat
opte boete van thien pondt tot profijte vanden Vaendele daer hy Ca=
piteyn over is. Ende sal die Capiteyn diet by loten te beure ghevallen
wesen sal/ghehouden wesen/ hy ende die Schutters daer over hy Ca=
piteyn is/Burghemeesteren in alls te assisteren/ende oock buyten der
stadt te volghen / soo verde die Jurisdictie van dien streckende is/
naervolgende heuren eedt/opte verbeurte van haren poortrecht/ ende
van veertich pondt te verbeuren by elck vanden onwillighen / ende te
gaen als voren/ ende boven dien arbitralick gestraft te werden naer
exigentie der saecken/tot discretie van Schepenen. Welverstaende dat
indien Burgemeesteren inder haest yet opquame ofte wedervoere dat
sy den tijdt niet en hadden alle die Capiteynen ende Hooftmans te sa=
men te vergaderen ende te doen loten/dat indien ghevalle Burgemee=
steren ontbieden ende nemen sullen mogen die Capiteyn/Hooftmans
ende Schutters die naest byde handt zijn/ ende inder haest te crijgen
sullen wesen/die welcke Burghemeesteren adsistentie schuldich sullen
zijn te doen / op peyne als voren. Welverstaende dat dit niet en ver=
bindt den gheenen die wettelijcke oorsaecke hebben omme te absente=
ren/die hier af verdragen ofte gheabsolveert sullen worden by advijs
van Burghemeesteren/die metten Capiteynen ende Hooftmans daer
van sullen communiceren indien daer redenen toe dienen ende anders
niet. Ende sullen Burgemeesteren ghehouden zijn den selven te ken=
nen te geven die saecke waer toe sy ontboden zijn/ten waere die saecke
anders vereyschte/ofte van sulcker qualiteyt waere dat het van noode
soude zijn die secreet te houdē. Behoudelic nochtans so verre die saec=
ke waere omme te adsisteren in eenighe apprehensie/ dat Burghe=
meesteren den selven dat sullen schuldich zijn te kennen te gheven.
Ende op dat dese saecke met beter ordre ende ruste mach gheschie=
den/ende dat deur absentie van deen ofte dander Hooftmans geen on=
gheregeltheyt ofte quaetwillicheyt gebeure sal die Hooftman kiesen
wt zijn Rotghesellen een vande gequalificeerste/notabelste eñ vreetsa=
michste tot een Lieutenant/die in noottelijcke absentie vanden Hooft=
man sal in als representeren ende schuldich zijn te doen t'gundt voorsz
is/ op peyne als voren / Wiens officie insghelicx dueren sal den tijdt
vant' voorsz Hooftmanschap.

xij.

Item dat elck Schutter ghehouden sal zijn eyghen gheweer ende
wapen te hebben/eñ t'selve vaerdich te houden tot allen tijden / eñ dat
die Hoomans ten minsten die twee derdendeelen van haer rotgesellen
sullen

sullen stellen op roers/ eñ so verre sy in haer rotten persoonen genoech hebben die met roers connen ommegaen/ sullen sy die drye vierendeelen van haer rotghesellen op roers stellen / ende sullen dandere voeren ander halsgheweer/tot discretie vanden Hooman.

xiij.

Ende sal elcke Schutter op een roer gestelt zijnde/in voorraet moeten hebben een eyghen roer met zijn toebehooren/een pont crupts/ een pont loots/met lonten naer den eysch van dien.

xiiij.

Item sal elcke Hooman ghehouden zijn met twee van zijn rotghesellen ende die doelknecht alle vierendeel jaers eens / ofte soo veel meer als hem goetduncken sal/omme te gaen ende visitatie te doen/ofte die Schutters haer geweer daer zy op gestelt zijn vaerdich hebbẽ. Welcke bevonden sullen worden haer gheweer niet vaerdich te hebben volghende dordonnantie/sal verbeuren thien stuyvers/ die de Hooftman illico sal executeren/ende den Burgemeesteren daer van rappoort doẽ/ op peyne dat den Hooman des in gebreecke wesende telcken reyse verbeuren sal een Angelot/te appliceren ten proffijte van t'Rot.

xv.

Item also overmidts in langhe tijdt byden Schutters voorsz niet opwaerts gheschoten en is/so datse geenen Schutter Coninck en hebben/dat daeromme deerste ghelegender tijt by consente vande Heeren vande Weth die voorsz Schutterijen by gebeurten tusschen Mey eñ S. Jacob opwaerts schieten sullẽ/elcx een jaer naer dander/ten waere om redenen ende noodtsaecken byden Heerẽ vande Weth daer op gehoort die Hooftmans wte naem vande ghemeen Schutters langher uytstel vanden tijt daer toe geordineert worde/twelck sy sulcx voorts altijts observeren ende continueren sullen.

xvj.

Item dat alle boeten ende breucken byden Schutters / inder qualiteyt als Schutters/jegens dese ordonnantie ofte eenige andere keure ofte ordonnantie derexcitie der Schutterije aengaende verbeurt/ sullen comen tot proffijt vande Rotghesellen/ ende inneghehaelt worden byde doelknecht ende stadts bode.

xvij

Item dat alle questien die onder den Schutters sullen vallen in allen vergaderinghen/so binnen der Doelen als anders in maentschutten/ ommeganghen/prijs schietinghen/ mitsgaders wachten eñ dierghelijcke exercitie/ t'waren by injurien/ vechtingen ofte andere geschillen/sullen ter neder ghelept worden byden Coninck/ Capiteyn/ mette Hooftmans vande Schutterijen daer die persoonẽ litigieus ofte contentieulx onder sorteren: Ofte indient eenige vande Hooftmans selver

waere/

waere/byden ghemeen Coninghen/ Capiteynen eñ Hooftmans vande drye Schutterijen ende dat binnen veerthien daghen naede perpetratie ofte gheschiedenisse van t'delict/op peyne dat naden voorsz tijdt t'selve delict devolueren sal aenden Officier/ende die amende ofte boete daer sy als voorzen in ghecondemneert wordẽ/sullen geappliceert worden tot behoef vande Rotghesellen vande delinquanten ofte ghecondemneerde/sonder dat hem dies vorder sal moghen beclaghen/ ofte de Officier eenighe boetsn daer van sal moghen eysschen/ Behoudelick dat het delict niet mede en brochte Crimen lesae Maiestatis, ofte dootslach/ofte anders sulcx gequalificeert en waere/ dat daer aen tlijf soude moghen verbeurt zijn. In allen welcken ghevalle den Officier jeghens den delinquant zijn Officie bewaren sal.

xviij.

Item oft ghebeurde by oorloge/oproer/ ofte andere commotie dat de Heeren vanden Weth ordonneerden eenighe Schutteren waecke te houden by daghe ofte by nachte/ soo sullen de Heeren vande Weth den Capiteyn metten Hooftman laten weten/ hoe veel Schutters sy begheeren totter waecke/ eñ sullen alsdã die Hooftmans van alle die Rotten der schutterijen loten wat Roth eerst eñ die ander consequentelijcke daer nae waecken sullen. In welcker waecke die Hooftman ende Capiteynen niet exempt ofte vry sullen zijn. Ende sullen sulcks vervolghende haren tijden onderhouden/ ten waere yemant by Burghemeesteren met advijse vande Hooftmans deur wettelijcke saecken gheconsenteert waere een ander in zijn plaetse te stellen.

xix.

Ende sullen die Schutters gehouden wesen te obserberen in waecken ende andere saecken dienende tot defensie vande stadt/alsulcke ordonnantie eñ keure ende op alsulcke boeten ende penen als die Heeren vande Gherechte ordonneren ende maecken sullen/ te gaen ende gheappliceert te worden/ te weten/ die Civile boeten tot behoeve vande Schutterijen eñ andere boeten wt saecke van inobedientie ofte insolentie eñ andere Crimmele saecken sulcx als die Gerechte ordonneren sullen: Welverstaende dat die Burgemeesteren/ Capiteynen eñ Hooftmans verclaringhe doen sullen wat voor alsulcke insolentie eñ inobedientie verstaen sal worden.

xx.

Item so wanneer binnen der stadt/ofte binnen der stadts vryheyt by daghe brant waere/so dat het opentlick in eenige der Prochy kercken ofte opt stadthuys gheclopt worde dat alsdan twee Rotthen met haren Hooftmans met haer wapen ende gheweer hen ghereet vinden sullen terstont naer dat sy die klocke ghehoort sullen hebben/ alwaert oock dat het cloppen cesseerde/ te weten/ een Roth met zijn Hooftman ter plaetse

ter plaetse daert brandt is / alwaer hem oock present vinden sal een vande Burghemeesteren / ende t'ander Roth met zijn Hoostman opt stadthuys / alwaer hem oock vinden sal een Burgemeester / omme alsoo alle ongheregheltheyt eñ schade die ten brande by roovinghe ende dieverije vande boosen soude moghen gheschieden / eñ andere commotie ende oproer die ten tijde vanden brande binnē der stadt soude moghen rijsen te moghen verhoeden ende beletten: waer toe hem ghereet sullen moeten vinden die Rotthen die des snachts te vooren gewaeckt sullen hebben. Eñ so wanneer den brandt by nacht over quame / sullen die Schutters hebbende wachte op haer wachtē blijven / ten ware sy by Burghemeesteren elders gheschiet worden. Ende so wie vande Rotghesellen inder stede / ende niet cranck zijnde / hem selven absenteerde ofte vertrock van zijn plaetse sonder consent van Burghemeesteren / sal verbeuren thien stuvers / ten proffijte vant Roth.

xxi.

Item dat Capiteynen eñ Hoostmans vande voorsz Schutterijen niet en sullen moghen eenighe vergaderinghe legghen van alle die Schutters int generael / dan by consent van Burghemeesters / den welcken sy schuldich sullen zijn te kennen te geven die saecke waer op sy den Schutters souden willen convoceren: In welcken versoecke Burghemeesteren in alle redelijckheyt hen sullen laten vinden. Ende soo verre bevonden werde dat in alsulcke gheaccordeerde vergaderinge yet anders gheproponeert ofte ghetracteert werde / dan t'gunt daer toe consent verworven worde / t welck onruste ofte dissentie soude moghen causeren / sullen die Hoostmans verbeuren teghens den Officier ende die stadt thien s'heeren ponden / ende boven dien arbitralick ghestraft te werden naer exigentie vande saecke. Eñ so wanneer by Burghemeesters ende Hoostmans resolutie ghenomen sal zijn datmen maentschutten sal schieten / sullen die Hoostmans haer Rotghesellen moghen doen vergaderen / ende den tijdt ramen wanneer sy schieten sullen ofte oock maentschutten gheschoten hebbende / om eenige swaricheyden ende differenten onder die selve geresen / ter neder te leggen / sonder dat van noode sal zijn daer toe consent te versoecken: behoudelick dat inde voorsz vergaderinghe niet ghehandelt ofte getracteert sal mogen werden / waer deur die ghemeene ruste / vrede ende tranquillite soude moghen werden gheturbeert ofte verminderde.

xxij.

Item op dat deur exercitie ende oeffeninghe elck Schutter die wapenen te beth soude connen hanteren / is geordonneert so wanneer byden Burghemeesteren / Capiteynen ende Hoostmans voorsz resolutie ghenomen sal zijn omme maentschut te houden / dat alsdan elck Roth ghehouden sal zijn tweemael maentschut te schieten / ende elck Rotgeselle

selle met zijn eyghen geschut/ Te weeten/ die vanden Voetboghe/ met haere voetboghen/ ten waere sylupden een roer hielden/ in welcken ghevalle sylupden een booch sullen mogen leenen: Haecx/ met haren haecx/ ende Cloeveniers met haere cloevers: Waer toe elcke Schutter personelick gehouden sal zijn te compareren op alsulcken tijdt ende ure als byden Hooftmans daer toe gestelt/ eñ byden doelknecht de weete ghedaen sal zijn/ opte verbeurte van soo wie na der klocke gheslach vande ghenomineerde ure niet binnen den doele en waere met alle zijne ghereetschap om schieten/ ofte oock daer wesende/ selver personelicken niet en schiet/ sal verbeuren die boeten van ses stuvers boven zijn heulgelt dat hy noch daerenboven sal moeten betaelen als of hy selver geschoten ende alle die heulen verlozen hadde/ Ten waere hy ten tijde dat tot zijnẽ huyse de weete gedaen wozde/ vã huyse/ sieck ofte cranck waere/ ofte andere merckelicke oozsaecken van excuse hadde. Welcke exercitie sulcx ghedaen zijnde/ sullen telcken reyse des middaeghs met malcanderen inder stadt doelhuyse een maeltijt teeren. Ende soo wie gheheelicken absenteert/ dat hy oock ter maeltijt niet en compt/ die sal gehouden zijn te betalen boven die boeten van ses stuvers voozsz/ zijn heulghelt/ ende noch zijn volle costen vander maeltijdt/ als die pzesenten/ ten waere hy wter stadt ofte sieck waere/ ofte ander merckelicke excuse hadde/ tot discretie vande Hooftmans mette Rotgesellen/ Ende sal in sulcker ghevalle niet meer betalen dan die halve costen.

xxiij.

Item dat op elck maentschut die Schutters ghenieten sullen vzy excijns van xxv. stoop wijns/ ende een tonne biers/ so veel dexcijsen der voozsz stadt aengaet.

xxiiij.

Item oft een Vrijer ofte Wewenaer Schutter zijnde een huysvzou trouwede / die sal gehouden zijn binnẽ een maent daer nae ten lancxten te betalen in handen van zijnen Hooftman/ eens vijf schellinghen grooten vlaems/ ofte sal die Hooftman dat moghen innen by executie als voozen.

xxv.

Ende soo wanneer yemandt Schutter zijnde oflijvigh werde/ ofte wter stadt ginck woonen/ ofte wter Schutterijen (om oozsaeckẽ vooren verhaelt) ghestelt wozde/ der selver weduwe ofte erfghenamen sullen ghehouden zijn vooz doodtschult te betalen der Schutterijen daer hy inne is gheweest/ eens t'wintich stuvers/ tot pzoffijt vant Roth.

xxvj.

Item dat so wanneer die Schutters opwaerts schieten sullen/ sullen de selve alsdan genietẽ vzy excijns van wijn ende bier dat sy behoeven sullen die feest gheduerende / vooz soo veel die stadt aengaet/ ende

voozts

voorts vande stadt ghenieten alsulcke vordere proffijte als voor den brandt ghewoonlicken is gheweest.

xxvij.

Item dat die Coninck van elcke Schutterije ghenieten sal binnen zijnen huyse voor zijn familie/alleenlick voor een jaer ende langer niet/ vrijheyt van wijn ende bier excijs voor so veel die voorsz stadt angaet.

xxviij.

Item ten tijde als eenighe Schutterije opwaerts gheschooten sal hebben / sullen Burghemeesteren haer debuoir doen om byden Officier te doen ghenieten alsulcke vrijheyt ende privilegien in saecken der justitie soo wel Civijl als Crimineel als die Schutters voor den vermaerden brandt moghen ghehadt ende ghenoten hebben.

xxix.

Item sullen die gemeen Schutters alsulcke politien/ordonnantien ende conditien in heuren feest vanden Schutter Coninck observeren/ als sy onderlinghe met malcanderen concipieren ende accorderen connen / by advijs eñ consent vande Regierders aleer sy opwaerts schieten sullen.

xxx.

Item die doel-huysen der voorsz stede sullen staen tot laste vander stadt/ende sullen die selve mette doelen gerepareert ende onderhouden werden buyten coste vande Schutters: sulcx tot exercitie ende conservatie vander Schutterije ende eere vande stadt eysschen eñ van noode zijn sal.

xxxj.

Item dat de Heeren in elcke doel-huyse sullen stellen een bequaem doelknecht/die de ghemeen Schutters ten dienste staen sal/in alles sy der Schutterijen aengaende noodich hebbẽ:als den Schutters te insinueren tot allen tijden hy des byden Hooftmans ofte eenighe van hem daer toe ghequireert wordt.

xxxij.

Item dat die selve doelknechten sullen woonen binnen de doelhuysen voorsz / ende sullen ghehouden wesen / indien sy selve vanden ambocht niet en zijn/een dienaer te houden/die den Schutters ende oock den Burghers die ter doelen comen schieten mette voetboge / sal connen gherijven van boghen te verstellen ende repareren/pijlen ende andere ghereetschap te doene/spannen ende der doelen wijsen eñ dat een yeghelick om zijn loon ende ghelt in alle redelickheydt/oock die vandẽ bossche tot allen tijden gherijven sal van een wijser.

xxxiij.

Item dat byden Weth/Coninck ende Hooftmans ghemaect ende ghedordonneert sal worden een ordonnantie/waer nae alle Schutters/

ende oock alle Burghers in texerceren vanden boghe ofte bosſche elck in t'zijne inder doele gehouden ſullen weſen hen te reguleré/ waer van Copie byden Secretaris onderteyckē/ in elcken doele opentlick ghehanghen ſal werden.

xxxiiij.

Item ſoo wat boeten ofte breuckē datter onder den Schutters vallen/ſullen innegehaelt worden byden doel- knecht/door t'bevel vanden Hooftman/met een ſtadts bode/ſonder dat yemandt daerjeghens ſal moghen excipieren. Maer ſullen die doelknechts in cas van weygheringhe panden moghen nemen tot haeren ghebreecke toe/ ende indien die niet ghelost en worden binnen die veerthien daghen / ſoo ſullen die by een ſtede bode openbaerlick vercocht worden op coſten vande onwillighen tot haren ghebreecken toe. Ende dat die doelknecht van alſulcke executie toegheleydt ſal worden voor zijn ſallaris alſoo veele als eens ſtadts bode. Ende ſo wie den Hooftman int ommegaen eñ viſiteeren van t'geweer/ofte den doelknecht oft bode int executeren van alle die boeten reſiſtentie dede ofte qualicken toe ſpraecke/ ſal verbeuren jeghens dat Roth drye ponden. Ende ſo verre die ſelve onwillich bleve die voorſz boeten eñ t'gunt daer vooren hy geexecuteert ſoude werden te betalen/ ſal verbeuré dubbelde boeten/ende ſal die voorſz boeten eñ achterweſen byde Hooftman ende ghemeen Rotgheſellen geexecuteert worden / ende gaen tot zijnen huyſe / ende aldaer nemen panden tot haren ghebreecke toe/ die welcke teynden de veerthien daghen vercocht ſullen moghen worden als voorſz is.

xxxv.

Item dat alle ordonnantie aengaende die waeck ofte wachte ende defenſie vande ſtadt/ſullen ghemaect ende geſtatueert worden byden Burghemeeſters ende Regeerders der voorſz ſtede van Delft/met advijs vande Heeren vande Vroetſchappe: Dan alle dandere ordonnantien beroerende der exercitie vande doelē/ende wes daer aen cleeft / ſullen gemaect worden byden Burgemeeſteren/Cappiteyns/ Coningen ende Hooftmans vande voorſz Schutterijen.

ENDE nopende die Remonſtrantie ghedaen byde Hooftmans vande Schutterijen/omme te hebben verlichtinghe vande wacht/etc. Verſtaen ende ordonneren wy / aengheſien die gheleghentheydt der ſaecken ende tijden / nutſgaders den jeghenwoordighe noot / dat die wachte binnen der voorſz ſtede van Delft voor alſnoch/eñ tot anders ſal weſen gheordonneert / ghehouden ſal worden achtervolghende die teghenwoordighe ordonnantie byden Burghemeeſteren ende Vroetſchap dieſaengaende ghemaect/ende hier nae gheincorporeert.

Omme

Omme te verhoeden alle ongheregheltheydt/

ende ten eynde datter goede wacht ende toesicht in desen periculoosen tijdt ghehouden mach worden by daghe eñ by nachte/ so aende poorten/opt stadthuys/opter straten ende elders daert vã noode wesen sal/ ende gheordonneert sal worden tot preservatie ende behoudenisse deser stede/ende der Burgers ende Inwoonders van dien: Is by Schout/ Burghemeesteren ende Schepenen/by advijse vandẽ Hoomans van de Schutterije ghestatueert ende gheordonneert so hier naer volght.

INDEN eersten/dat alle die Schutters ghehouden sullen wesen daghelicx byder straten te draghen/rapieren/degens ende diergelijcke lijfgheweer/opte boete van ses schellinghen so dickmael yemandt byder straten sonder t'selve bevonden wordt / ende sulcks gheordonneert sal zijn

2.

Item dat die Schutters wiens beurte dattet wesen sal wachte te houden/ghehoudẽ sullen wesen opt Marct-velt voor heurluyder velteyckẽ te wesen/ghewapent met alsulcke halsgheweer daer syluyden by heuren Capiteyn ende Hooftmans op ghestelt sullen wesen / ende versien van lonten / cruyt ende loot tot redelickheyt ende sulcx dat behoort/alles volgende die ordonnantien daer van zijnde/ ende dit aleer die wachtklocke verlaten sal zijn/opte boete van ses stuvers/Ende so wie heel absenteert / opte boete van twee s'heeren ponden tot proffijte vande Rotghesellen/respective/ende elck onder den zijnen.

3.

Welcke boeten byden Hooftman terstont gheinnet ende ghegaret sullen werden omme opte maentschutten den ghemeen Rotghesellen te moghen stercken / sonder die in t'gheheel ofte deel voor dien tijdt te moghen verdrincken ofte verteeren. Ende en sal niemant moghen absenteren ofte verdragẽ vande wacht ten waere hy sieck ofte wter stadt waere: In welcke gevalle alsulcke siecke ofte van huys wesende nochtans gehouden sal wesen een ander Schutter in zijn plaetse te stellen/ opte boeten alsvooren / ten waere yemandt een langduerighe sieckte hadde/ofte wtlandich waren/het welcke staen sal tot discretie vanden Burghemeesteren ende Hooftmans van t'selve Roth.

4.

Werdt mede gheinterdiceert eñ verboden droncken te wacht te comen/opte boeten van twee ponden/ gheappliceertt te werdẽ als voorẽ.

5.

Ende sullen die Hooftmans ende Lieutenants wiens wacht het wesen sal / met heuren Rotghesellen elck respective schuldich wesen te

trecken aende poorten ende opt stadthuys daert eenyeghelicken gheordonneert ofte by lootinghe te beure gevallen sal wesen: Ende en sullen de Schutters niet van daer mogen gaen/dan by consent van die Hooftman ofte Lieutenant/die oock gheen consent en sal mogen gheven dan omme wettelicke saecke: Eñ en sal oock insgelijcx den Hooftman ofte Lieutenant van zijn wachtplaetse niet mogen gaen / sonder kennisse van zijn Rotghesellen/op een boete van twintich stuvers/ten behoeve vant Rotthe :

6.

Ende op dat ghestadelijcken inder poorten ende opt stadthuys deser stede goede wacht ghehouden mach worden/Is geordonneert/dat ten tijde vander maeltijdē des avonts deen helft vande voorsz Schutters sullen mogen t'huys gaen eten des avonts op haer wacht plaetse ghecomen wesende/eñ dat d'ander helft daer niet van daer en sullen vertrecken/voor d'eerste helft opter wacht-plaetse weder gecomen sullen wesen : Ende sullen schicken altesamen op heure wacht-plaetse/so inder poortē als opt stadthuys wederomme te wesen des avonts aleer die klocke acht ghesagen sal hebben/opte boete van ses stuvers / ende soo wie langher absenteerde/te verbeuren van elck ure ses stuvers/ tot proffijte als voorē/Ten waere dat alsulcke Schutters om wettelijcke saecke van zijnen Hooftmā consent hadde/die daerinne niet lichtvaerdich ofte sonder merckelijcke saecken en sal dispenseren/op peyne van selver mede die voorsz boeten te ghelden/tot proffijte als vooren.

7.

Wordt mede gheordonneert dat die Hooftmans ofte zijne Lieutenant de wacht hebbende/ gehoudē sal zijn de schiltwacht wt te setten des avonts ten acht uren / vroegher ofte later naede corte ende lengte vanden daghe/ eñ nae t'selve int gheven vande loose hem belast eñ geordonneert sal worden:eñ so wie daer op gestelt wort/sal schuldich zijn die te houden/ende daer op te blijvē den tijdt van een ure oft twee sulcx dat byden Hooftman geordonneert sal worden: Ende en sal van daer niet moghen gaen voor hy by zijnen Hooftman ofte Lieutenant ghehaelt/ofte in zijn plaetse eenē ander gestelt sal zijn. Welverstaende dat de selve buyten vande schiltwacht comende/binnen de poorten wacht houden ende waecken sullen moeten / tot dat die ghene die hem gesuccedeert zijn vande schiltwacht sullen wesen ingheeomen. Ende sullen die Schutters den Schiltwacht houdende buyten die poorten/als oock die vande schiltwacht gecomen zijn eñ binnen die poorten waeckende/schuldich zijn goede wacht te houden ende niet te slapē/op peyne indien yemandt contrarie van eenighe der voorsz poincten dede/ ende gevonden werde slapende ofte buyten zijne schiltwacht/verbeuren sal twee pondt/tot proffijte als voorē/ Ende so wanneer de voorsz

tijdt om-

tijdt onmeghecomen ſal weſen/ ſal den Schutter die naeſt die poorte die ſchiltwacht houden den Hooſtman daer af adverteren/ Eñ indien den Hooſtman ofte Lieutenant dies jeghenſtaende verſuymde eenen anderen in zijn plaetſe te ſeynden / ende een half ure liet overſtrijcken/ dat die mede verbeuren ſal twee pondt/ten proffijte als vooren.

8.

Ende ſoo wie vanden Capiteynen/ Hooſtmans ende Lieutenants de wacht houden ſal opt ſtadthuys deſer ſtede/ſal met zijn Rotgheſellē ter ordonnantie vande Vroetſchappe/ aldaer wacht houdēde ſchuldich zijn die ſtraten ende veſten ghetrouwelick te bewandelen/ſonder erghens aen te gaen drinckē / ofte onder huyſ-dack te comen opte boete van drie pondt te gaen ende bekeert te worden alſvooren. Ende ſullen ſchuldich zijn die Vroetſchappe getrouwelicken rappoortte doen van t'ghene hemluyden wedervaren ſal moghen.

9.

Werdt mede verboden dat des avonts ende des nachts geduerende de wacht/te weten dat die Schutters op heur wachtplaetſe geſtelt ſullen zijn tot ſmorgens dat ſyluydē van daer weder af ſullen vertrecken / niemandt en ſal moghen eenich roer ofte piſtoletten afſchieten/ opte boete van twee ponden / te gaen ende bekeert te worden als vooren / ten waere dat ſyluyden eenich onraet vernamen.

10.

Ende op dat inder poorten deſer ſtede goede wacht ghehouden ende wel toegheſien mach werden/ſoo wanneer de noottelickheydt vander ſaecke dach-wacht inder poorte vereyſſchen ſal tot diſcretie van Burgemeeſteren ende Regeerders deſer ſtadt/ wordt by deſen wel ſcherpelicken gheinterdiceert ende verboden/ dat niemant vande Schutters vander poorten en ſal mogen gaen/ maer ſchuldich ſullen zijn tē minſten de helft van henluyden buyten de wachthuyſkens / binnen ofte voor de poorten met heur geweer te ſtaen ofte te ſitten/ ende ſcherpelicken toeſien ende waer te nemen den gheenen die in ende wt gaen ſouden willen/ omme t'welck wel te doen/ wert verbodē inde voorſz poorten met te ſpelen met kaerten/ int bart/ofte met taerlinghen / ofte eenigherhande ſpel/op peyne van te verbeuren twintich ſchellinghen/tot proffijte alſvooren.

Item dat die Schutters opte voorſz wacht niet en ſullen drincken eenigherhande wijn/ noch oock meer biers ſullen mogen doen haelen/ dan ter nootdruft ende voorden dorſt/ende dat ſyluyden tot vermanen vanden Hooſtman ſullen moeten ophouden van bier te haelen / opte boeten van thien ſchelling/ende ſoo wie droncken bevonden wordt/te verbeuren tweepondt/alles tot proffijte als vooren.

Item

Jtem so wanneer by daghe ofte by nachte byder klocke opt stadthuys/ofte metten trommel alarm ghessagen werdt/ofte dat by eenich ander teycken oft maniere die weete ghedaen werdt/Sullen die Capiteyns/Hoomans/ende schutters gehouden wesen/terstont ende sonder eenich vertreck/met heure gheweer daer sy volgende die keure ofte ordonnantie op geset sullen zijn/om goet/wijf ende kinderen voor alle overlast ende ghewelt te defenderen ende beschermen/te commen opt Marct-velt deser stede onder heurluyder veltteycken/so elcken Hooftman ghedesigneert is/sonder dat yemandt sal mogen absenteren/op peyne van lijfstraffinghe. Welverstaende dat die gheene die ten tijde van alarme wacht houden aen die poorten/dat die niet van daer gaen en sullen/maer dat sy aldaer blijven ende goede wacht houden sullen.

12.

Js mede gheordonneert/dat alle boeten ende breucken onder die Schutters vallende/byden Hooftman ende ghemeene Rotghesellen gheexecuteert sullen moeten werden binnen twee daghen nae die vervallen sullen wesen/op peyne indien den Hooftman ende Rotgesellen van dies te doen onwillich waeren ende dat negligeerden/dat byden Officier deser stede aen hem t'dobbel van dien verhaelt ende gheexecuteert sal werden tot zijnen proffijte.

13.

Jtem is oock mede generalicken geordonneert dat Schout/Burghemeesters ende Schepenē die wacht by daghe ofte by nachte sullen moghen vermeerderen ofte verminderen als hemluyden dat noottelicken duncken sal Ende oock dese voorgaende poincten vande ordonnantie der wachte in deel ofte geheel veranderē/met kennisse ende advijs vanden Capiteynen ende Hooftmans/sulcx naer ghelegentheyt vanden tijdt ende noottelickheyt vander saecken bevonden sal wordē oorbaerlicxt te wesen.

Ende was Ondergheteeckent:

Guill. de Nassau.

Noch legher stont:

By bevele van zijnder Excell.

Boud. van Berlicom.

Achtervolghende t'bevel ende den specialen last vande Princel. Excell. s'Coninel. Majest. Stadthouder ende Capiteyn generael over Hollandt/Zeelandt/Vrieslandt ende Utrecht/hebbē wy Arnoult Nicolaj/eerste Raedt Presiderende/ ende Joost de Menijn / Raedt ordinaris ende Advocaet Fiscael van zijne Majest. inden Hove van Hollandt/ghenomen hebbende tot onsen adjoinct Johan Purtijck / Secretaris inden selven Hove / opten achsten Aprilis/ anno vijfthienhondert ende tachtich nae Paesschen/ ons ghevonden binnen den Stadthuyse der stede van Delft / ende aldaer den Burghemeesteren ende Schepenen collegialick vergadert/ nutsgaders die ghemeen Hoostmans vande Schutterijen der selver stede gheconvoceert zijnde / by volcomen lecture voorghehouden het inhouden der voorsz Ordonnantien / soo wel die voorsz Schutterijen als die wachten belangende / henlieden elcx in hun regard versoeckende / ende oock ernstelick bevelende van weghen ende wten naeme van zijne voorsz Excellentie alle die poinctē ende articulen inde voorsz Ordonnantie begrepen respectivelick tonderhouden/ende hem daer na te reguleren / ende dit al by provisie ende tot anders by zijne Excellenti sal wesen gheordonneert. Toorconden hebben wy Commissarissen voorsz desen onderteyckent ten daghe ende Jaere alsboven.

A. Nicolai. Ioos de Menijn.

Purtijck.

Aldus ghepuliceert vant stadthuys der stede van Delft / naer voorgaende Clockghessach / ter presentie van Schout/ Burghemeesteren ende Schepenen den xij^en. May / 1580.

ALSO zijne Princelijcke Excellentie onderricht is dat int observeren vande Ordonnantie vande wachte binnen der stadt Delft by zijnder Excell. in April voorledē ghemaeckt/eenighe swaericheyt ghemoveert wordt/ deur dien datter gheen Sergeanten ofte Vuerders vanden Vaendelen vander Schutterijen en zijn/ Ende zijne Excell. bevindt van noode te zijn datter over elcke Vaendel twee Sergeanten ofte Vuerders ghestelt worden:
SOO eest dat zijne Excellentie omme te voorsien dat de wacht binnen der stadt Delft met goede ordre ende ghereghelthept ghehouden ende de voorsz Ordonnantie achtervolcht worde/ de voorsz provisionele Ordonnantie amplierende int naevolghende poinct alleenlijck ende vorder niet/ gheordonneert ende gestatueert heeft / Ordonneert eñ statueert by desen: Dat elcke vande vier Vaendelē der Schutterijen vande stadt Delft twee Sergeanten ofte Vuerders hebben sal/ de welcke byde Capiteynen vanden Vaendelen elcx inden zijnen ende wt zijnen Vaendel ghecoren ende ghestelt sullen worden / midts dat de Schutterijen van anderen Schutteren inde plaetse vanden selven wten bequaemsten ende vreedtsamichsten weder vervult sullen worden.
Aldus gedaen by zijne Princelijcke Excellentie binnen der stadt Antwerpen/ opten sevensten Junij/ vijfthienhondert ende tachtentigh.

Ende was Onderghetreeckent:

Guill. de Nassau.

Noch legher stont:

By bevele van zijnder Excellentie.

Brunynck.